

„Kiválóan megírt életrajzi regény
a világ talán legintelligensebb emberéről és tragikus sorsáról.”

A ZSENI

*finer
selection*

KLAUS CÄSAR ZEHNER

KLAUS CÄSAR ZEHNER

A ZSENI

Első kiadás

Könyvmolyképző Kiadó, Szeged, 2019

Így válik az Ön gyermekéből zseni

Ebben a cikkben elsőként mutatjuk be a folyóiratok közül a lenyűgöző „Sidis-módszert”, mely az átlagos intelligenciájú gyermekekből kiemelkedő tehetséget nevel. Máris megdöbentő eredményeket értek el a segítségével – és minden szülő alkalmazhatja.

Képzelve el, hogy valaki azt mondja Önnek:

– Szeretné, ha a gyermeke zseni lenne?

És aztán így folytatná:

– Rendben, akkor itt az útmutatás, hogyan kell eljárnia. Lehet, hogy kissé fáradságos lesz, de alapvetően pofonegyszerű. Komolyra fordítva a szót: valóban létezik egy módszer, amit azért fejlesztettek ki, hogy egy gyerekből zseni váljék. Nem kell hozzá semmilyen különleges pszichológiai vagy tudományos ismeret, és az eredmények magukért beszélnek. Csak egyvalami fontos: a szabályokat be kell tartani. Az újfajta nevelési módszer használata már a bölcsőben elkezdődik, és mostanáig csak egyetlenegy gyermekben alkalmazták következetesen. Magát a módszert ennek a gyermeknek a szülei fejlesztették ki. Az eredmény egy páratlan, rekordgyanús sikertörténet.

(This Week Magazine, 1952. március 2.)

ELSŐ RÉSZ

1

AZ ELSŐ, AMIT BORIS SIDIS TETT, miután Amerika földjére lépett, hogy megszakította a kapcsolatot két útitársával. Életük két hónapját osztották meg egymással, éjszaka a zuhogó esőben tévelyegtek Radyvyliv és Brody között az erdőben, hogy észrevétlenül galíciai földre jussanak, onnan először Lembergbe, majd Bécsbe verekedték át magukat, aztán vonattal Hamburgba utaztak, majd jegyet vettek Le Havre-on keresztül New Yorkba, és három hetet töltöttek az S.S. Lessing gőzhajó fedélzetén. És most Alekszij és Vladimir reggel fél nyolckor az utazás megpróbáltatásaitól kimerülten, hullafáradtan állt Manhattan déli csücskén, a Castle Garden hatalmas kőépületének háta mögött, ketten a milliónyi bevándorló közül, akik az utóbbi évtizedekben átlépték az Újvilág kapuját, és mintha kisdíákok lennének, dorgálást kaptak Boristól.

Ő mindedig hallgatott, hogy ne veszélyeztesse közös vállalkozásuk célját, mondta. De most, hogy elérték azt, és elérkezett az elválás pillanata, nincs már oka arra, hogy visszafogja magát. Fájdó bal lába és az olykor rátörő légszomja ellenére egyetlenegy alkalommal sem panaszkodott az egész utazás során a viszontagságos körülményekre, velük teljes ellentétben. Ahelyett, hogy örültek volna, hogy az egész

napos hosszú gyaloglás után egy jutányos árú fogadó ágyában térhetnek nyugovóra, ők állandóan sopánkodtak, hogy nyikorog az ágykeret, nyirkos a takaró, bolhák vannak a matracban. Ahelyett, hogy hálások lettek volna, hogy egy nap sem kellett evés nélkül nyugovóra térniük, nem volt nekik elég, amit a gazdáktól kaptak: a kenyér túl kemény, a tej túl savanyú, a krumpli túl rothadt volt. Ahelyett, hogy minden versztával, amivel távolabb kerültek Ukrajnától, szabadabbnak érezték volna magukat, szakadatlanul csak zsémbeltek, hogy hólyag van a lábukon, túl nehéz a csomagjuk, túl nagy a hőség, túl nagy a hideg, túl nedves, vagy éppen túl száraz az idő, mindenben találtak valami kifogásolnivalót.

Egy ideig azt remélte, hogy legalább a hajón abbahagyják. A kettős szél- és motoros meghajtásnak köszönhetően a lehető leggyorsabban szelték át az óceánt, teljes ellátással, bizonyos fokú kényelemben és biztonságban, amilyenről a tengeren utazók korábban csak álmodhattak. De természetesen itt is rögtön megütköztek valamin, a kabin áporodott levegőjén, a szűkösségen és a sötétségen, az unalmon, amit kora reggeltől késő estig kártyázással próbáltak elűzni, persze eredménytelenül, mert az ilyen értéktelen időtöltés az unalmat nemhogy nem győzi le, hanem még jobban felerősíti. De hogy meglássák a nyilvánvalót, ahhoz szemlátomást nem volt elég sütnivalójuk.

Boris a homlokára koppintott és várt egy pillanatot, hogy alkalmat adjon nekik a válaszra, de mikor csak tompán rábámultak, mint két sült hal, továbbment.

A döntést, hogy nélkülük kezdi meg amerikai életét, már korábban meghozta, a kikötőbe érkezésükkor, mikor a hajó a mellett az óriási szobor mellett haladt el, amely a hajnali fényben kirajzolódott

a reggeli égbolton. Megkapó látvány, számára ugyanúgy, ahogyan a többi utas számára is, akik áhítatos csendben álltak a fedélzeten. Mindannyian meghatódtak, sokan sírtak a megindultságtól. Csak Vladimirnek nem jutott eszébe semmi jobb, mint hogy elméleteket gyártson arról, hogy vajon mennyibe kerülhetett az emlékmű, és ebből azokra a vagyonokra következtessen, amelyek Amerikában várnak rá. Ennél csak Alekszij volt rosszabb, aki a szobor alakjában csak egy testes, óriási nő tudott felfedezni hálóingben, és ezt az amúgy is eléggé eszetlen megfigyelést összekötötte néhány kimondhatatlanul obszcén ábránddal, amiket Boris semmiféleképpen nem akart megismételni.

Az impozáns emlékmű, amit egyébként nemsokára felavatnak – mint utolsó megjegyzés, mielőtt útjaik végérvényesen elválnak –, az úgynevezett Bartholdi-emlékmű, aminek alakja nem kevesebbet testesít meg, mint a szabadságot, amely a felvilágosodás fátylóját hozza el a világ számára. Ez a fény az, ami ide irányította őt, és ami – reményei szerint – egész élete folyamán vezérelni fogja, még ha mások az arany vagy a vér hamis csábítását szeretnék is követni. Azt kívánja mindkettőjüknek, hogy tanulják meg megkülönböztetni az igazi boldogságot a hamistól, és nem is volt már több mondanivalója számukra, mint az istenhozzád.

Boris energikusan megragadta a bőröndjét, egy demonstratívan lendületes mozdulattal sarkon fordult, és eltűnt egy olasz nagycsalád mögött, akik izgatott lármával és vadul gesztikulálva azon civakodtak, hogyan cipeljék tovább a köztük lévő fonott kosarak és táskák figyelemre méltó halmát.

Valami nem tetszett neki a távozásában, következetlennek és befejezetlennek tűnt számára. Pár utcával arrébb meglátott egy

nyomorúságos párt, egy fabódé alatt, öt piszkos gyerekkel – a vörösszőke hajcsomókból, az egészségtelenül sápadt arcbőrből és a rongyos vászonholmikból ítélve írekről lehetett szó –, és ekkor hirtelen támadt egy ötlete. A nehéz utazóbőröndöt, ami az édesanyja búcsúajándéka volt, letette eljűk, és olyan gyorsan távozott, ahogyan a bal lába megengedte, amit még mindig húzott egy kicsit. Miközben a család azon törte a fejét, hogy ki lehetett a különös idegen, és mi volt a szándéka, visszajött, és az összes készpénzét, pontosan negyvenhárom dollárt, kihúzta a zoknijából, a bankókat a bőrönd füle alá helyezte, és ezúttal végérvényesen eltűnt a következő sarkon.

A Battery Parkban Boris leült egy padra a parton, és átpillantott a rézből készült Szabadság-szoborra, mely úgy csillogott a reggeli napfényben, mint egy tűznyelv. Áttekintette a helyzetét. Józanul meggondolva, a semmi szélén állt. Egyedül, vagyontalanul és állás nélkül egy idegen városban és egy idegen országban, ahol senki nem várt rá, és ahol az egyetlen ismerőseit éppen most lökte el magától, és melynek a nyelvét nem beszélte. Csak oroszul, ukránul, lengyelül, héberül, jiddisül beszélt, ezeken kívül, ha nem is akcentus nélkül magyarul, bolgárul, németül, franciául és olaszul. Csehül, románul, hollandul, spanyolul, törökül, arabul és örményül tűrhetően megértette magát. És természetesen olvasott ógörögül és latinul. A szanszkrittudása sajnos még mindig erősen fejlesztésre szorult, hosszabb ideig el kellett hanyagolnia. Az angolhoz eddig egyáltalán nem jutott hozzá, eltekintve néhány Shakespeare- vagy Milton-idézettől, amik pillanatnyilag nem voltak különösebben a segítségére. A feliratok, amelyeket eddig látott, mégis könnyű vizsgának tűntek: *Immigration, Passport Control, Bread & Coffee*¹.

¹ Bevándorlás, Útlevelellenőrzés, Kenyér és kávé. (angol)

A hazáját, mindent egybevetve, soha nem fogja viszontlátni, ahogy a családját, a barátait sem. Eszébe jutott, hogy a bőröndjében van egy bekeretezett fénykép a szüleiről és négy testvéréről. Az elutazása előtt külön neki csináltatták. Menjen vissza még egyszer, hogy legalább azokat visszakaphassa? Ugyan már, minek! Ez mind csak haszontalan teher. Jobb, ha lezárja az egészet.

Tetszett neki, hogy nem volt semmije, azt leszámítva, ami rajta volt, és ami a fejében. Nagyon praktikusnak tűnt – nem kell többet cipelnie a csomagját, nem kell tartania a tolvajoktól –, és egyre jobban tetszett neki az elképzelés. Az ideális állapotot, egy újszülött paradicsomi feltételnélküliségét, felnőttként már soha nem fogja tudni elérni, de ez itt most mégis csak egészen közel áll ahhoz.

Boris belenyúlt a kabátja zsebébe, és meglepetésére néhány centre bukkant. Ja igen, a visszajáró a reggeliből, amit korábban, még a bevándorlási irodánál szerzett be egy mozgóárustól. Kicsit csörgette az érméket a kezében, mielőtt a vízbe hajította őket.

Becsukta a szemét, meghányta-vetette a helyzetét, és megállapította, hogy boldog. Az érzés olyan világos és tiszta volt, hogy azt gondolta, becsapja önmagát. Másodszor is magába mélyedt, valamivel hosszabban és mélyebben, de nem tudott semmi mást felfedezni, mint zavartalan nyugalmat, örömteli bizakodást és csillapíthatatlan életkedvet. Igen, a semmi szélén állt. De a semmi nem egy fekete szakadék, hanem egy üres vászon, amelyre élete festményét festheti fel, a saját tervei alapján. Mi ez, ha nem a szabadság?

Újra átnézett a szoborra. Valóban fáklya az, amit a hölgy a magasba tart? Innen nézve akár ecset is lehetne.

1886. október 5-e volt, egy keddi nap. Boris Sidis elhatározta, hogy ezt a dátumot a jövőben a születésnapjaként fogja számontartani.

További késlekedés nélkül megszólította a legközelebbi arra járó: új a városban, állást keres, bármilyet, mindegy, mit és mindegy, hol. Különböző nyelveken ismételte el a kérését, míg a másik el nem fordult a sajnálkozás gesztusával. A következő és az utána következő járókelővel is sikertelenül végződött a próbálkozása, hogy megértesse magát.

Csak a negyedik, egy hiányos fogazatú és tüskés szakállú, mogorva lény értette meg, mit akart Boris. Hogy ő úgy néz-e ki, mint aki munkát kínál, vakkantott fel németül, és foltos, koszlott öltönyére mutatott, ami aszott végtagjain lötyögött. Nem, nem tud állást adni, ő maga is azt keres, már hetek óta, mint minden harmadik ember ezen az átkozott, koszos szigeten. Ha ma estig nem talál semmit, akkor, isten nevében, ezen a szent helyen a vízbe veti magát, és még az utolsó lélegzetvételével is azt az átkozott firkaaszt fogja kárhozatni, aki azzal a hazugsággal tett bogarat a fülébe, hogy Amerikában jobb az élet, mint otthon, Pfalzban.

Egy másik, aki egy olyan színes hímzésű inget viselt, mint a bolgár mezőgazdasági munkások, mélyen ülő szemekkel nézett Borisra. Rekedten és olyan halkán, hogy alig lehetett megérteni, azt sutogta:

– Sajnálom, testvér, minden elképzelhető jót kívánok neked, de ennél többet nem tehetek érted. Nekem sincs semmim, különben megosztanám veled. Ha már itt tartunk: nem tudsz véletlenül egy darab kenyeret nélkülözni, testvér? Ne vedd rossz néven! Isten áldjon, isten áldjon!

Boris azt válaszolta, hogy isten áldása éppenséggel a legutolsó, ami jelenleg a segítségére lenne. Ha abban bízik, ne csodálkozzon, ha nincs kenyere. Aztán visszament a padjához, hogy nyugodtan átgondolja, mit tegyen a továbbiakban.

A padon már ült egy férfi, aki fahéjszínű felöltőt viselt éjkék szmokingja felett. A sétapálcája egy libafejet ábrázoló, elefántcsontból készült fogantyúban végződött. Franciául csevegett a feleségével, aki egy barackszínű, fodros, kihúzott ernyőt forgatott keskeny, fehér kezében mesterkéltén, pedig sem az eső, sem a nap ellen nem kellett védekeznie. Mikor Boris leült kettőjük mellé, átcsúsztak a pad legkülső szélére, hogy a lehető legnagyobb távolságba kerüljenek tőle.

– Csakugyan *dégoutant*², ahogy ez a csőcselék elterpeszkedik – mondta az úriember. – Legalább maradnának a Lower East Side-on, ahová valók – és bizonytalanul abba az irányba mutatott, amerre jól láthatóan a Lower East Side volt –, akkor nem szólnék semmit. De minden áldott nap új hajók jönnek, amik egyre többet köpnek ki ezekből a civilizálatlan kelet-európai *canaille*³-okból. Hát nem csoda, ha még a Downtownt sem kímélik. *C'est vraiment une honte, n'est-ce pas, ma chère?*⁴

– *Henri, je t'en prie! Prends garde!*⁵ – A nő meglökte a könyökével.

– Mi, hogyhogy? Emiatt az orosz fickó miatt? Ugye nem gondolod, hogy akár egy szót is megért abból, amit mondunk?

Boris külseje tényleg kevésbé tűnt bizalomgerjesztőnek. Elég alacsony volt, de fekete, bozontos, hevederzárra emlékeztető szemöldöke alatt mélyen ülő, sötét szemében olyan tűz lobogott, ami akár félelmet is kelthetett. Impozáns bajsza, mint a másik fekete hevederzár, már aligha hasonlított bajuszra, olyan sűrűn burjánzott a borostája az arcán, az állán és a nyakán. Ruházata lényegében egy egykor fehér, most piszkosszürke lenvászon ingből, egy szakadozó

² undorító (francia)

³ csőcselék (francia)

⁴ Ez tényleg szégyen, nem igaz, kedvesem? (francia)

⁵ Henri, kérlek! Vigyázz!

varrású mellényből, egy durva kartonból készült nadrágból, amit kenderkötéllal erősített a derekára, valamint egy pár durva fekete munkáscsizmából állt. A legjobb ruhadarabja még a felöltője volt, egy majdnem földig érő, durva szövésű lódenkabát.

Felemelkedett a helyéről, feltette lapos filcsapkáját, meghajolt, és kifogástalan, igaz, nem teljesen akcentus nélküli franciasággal azt mondta:

– *Monsieur, je vous suis des plus obligé, car c'est grâce à vous que j'ai appris quelle est la place d'une racaille telle que moi.*⁶

Aztán a férfi lába elé köpött, majd sarkon fordult, a bal lábát kisé maga után húzva, abba az irányba, ahol a Lower East Side-ot sejtette.

A fejét a nyakába húzva elámult az utcáról utcára egyre magasabbra törő házakon. Hat, hét, sőt néha nyolc emeletet is megszámlolt. Az utcák egyre szűkösebbek és zsúfoltabbak lettek, pedig nem volt semmilyen népünnepély, és szemmel láthatóan piacnap sem. A hangos, színes tömeg itt teljesen mindennapi állapotnak tűnt. Egy időre megfeledkezett róla, hogy miért is jött, egyszerűen haladt az emberáradattal, mint egy levél, mely a pataokban sodródik. Életében először látott elektromos világítást és villamosokat, ananászt és kókuszdiót, négereket és kínaiakat.

A feldobottság, amibe ez a sok új benyomás sodorta, hirtelen véget ért, amikor egy erős, művészien pödrött bajszú, ismeretlen népviseletű férfi, aki egy érthetetlen, diftongusokban gazdag nyelven beszélt, és folyamatosan magában káromkodott, egy kapualjból figyelmetlenül lépett az utcára, és összeütközött Borisszal, majd egy

⁶ Uram, módfelett lekötözök, köszönöm, hogy segített megértenem, hol a helye egy hozzám hasonló bajkeverőnek. (francia)

kényszerű ölelést követően vele együtt az utca mocskában landolt, és közben folyamatosan tovább szitkozódott:

– *Figyejje jól, hova lépsz, nekem úgyis elegendem van, azt írták, hogy munkásokat keresnek, de aztán aszondták, hogy öt dollár a bér hetente, aztán én aszondtam: megőrültetek, akkor csináljátok egyedül ezt a vacakot, és már kint is találtam magam, és most még te marha is nekem gyüssz.*

Egy pillanatra sem tartott szünetet a szóáradatában, mialatt feltápaszkodott, a kezét jobb híján beletörölte a rövid bőrnadrágjába, és káromkodva eliramodott.

Boris azonban, mert annyit mégis ki tudott venni a beszédéből, belépett a kapun, és egy perccel később már az irodafőnökkel ült szemben, akit Hlávkanak hívtak, cseh születésű volt, és aki előtt megcsillogtathatta a cseh nyelvtudását. Újabb két perccel később már volt is munkahelye.

– Neve?

– Sidis, Boris.

– Született?

– Berdicsiv, Ukrajna.

– Életkora?

– Tizenennyolc. Vagyis jövő héten tizenkilenc.

– Lakcíme?

– Öö, csak ma reggel...

– Rendben. Betegségek?

– Nincsenek. Bár olykor-olykor asztmatikus panaszaim vannak.

És a lábam...

– Úgy értem, fertőző betegségek.

– Azok nincsenek.

– A heti bér öt dollár. Tudom, ez nem sok, de...

– Megfelel.

– Betanítás holnap reggel pontban öt óra tizenöt perckor a gyártási részlegen. Munkakezdés öt óra harminckor, ebédszünet tizenegyedtől tizenegy harmincig, rendes munkaidő tizenkilenc harmincig. Kérdés?

– Nincs, minden rendben. Vagyis, mégis... Talán, ha lehetséges, egy kis előleget szeretnék... Ugyanis az van...

Mr. Hlávka halkán felnyögött. Már megint egy ilyen éhenkórász. Elővett egy dollárt a pénzkazettából, és undorodva vette el Boris friss lócitromszagot árasztó kabátját zálogként.

Csak mikor újra kint állt az utcán, mellényben és ingben, akkor fogta fel, hogy arról egyáltalán nem esett szó, hogy mi is lesz a feladata. Még azt sem tudta, milyen céghez szegődött el, és az mit állít elő. A tábla a bejárat mellett nem volt valami informatív: *Harold F. Weiss Manufacturing Company*⁷. Na mindegy, majd idejében ki fog derülni. Most először is a legfontosabb, hogy szállást találjon.

Ezt a feladatot is gyorsan megoldotta. Rájött, hogy egy *Tenement House*⁸ után kell néznie, amiből itt rengeteget talált. A legközelebbit választotta. Két udvaron keresztül követte a köhögő házfelügyelőt, majd felmászott vele egy tűzlétrára, amit egy dísztelen, csupasz téglából épült hátsó épületrésznek döntöttek, egészen a negyedik emeletig kaptattak, míg egy sivár, világítás nélküli folyosón át egy legfeljebb négy lépés hosszú és ugyanilyen széles szobába értek.

Mindegyik fal mellett állt egy fehérre lakkozott fémágy, szalmazsákkal és lyukacsos gyapjútakaróval felszerelve. Átlósan a szoba sarkaiban zsinórok voltak kifeszítve, melyeken néhány nyomorúságos

⁷ gyártó cég (angol)

⁸ bérház (angol)

ruhadarab lógott. A szoba közepét egy rozoga asztal foglalta el. Rajta és alatta is üres üvegek heverték. A mennyezetről egy kormos petróleumlámpa himbálózott. Ablak nem volt, csak egy szellőzőnyílás az ajtó felett. Három ágy foglalt volt, ezt onnan lehetett tudni, hogy alattuk holmikát tároltak. A negyedik még szabad volt.

Boris elégedetten bólíntott. A házfelügyelő a tenyerét felé fordítva az ujját szétnyitva mutatta az éjszakánkénti tízcentes árat, amit ő egy második bólíntással elfogadott, és meg sem kísérelt lealkudni. Kellemes meglepetésként érte, hogy a ház földszintjén lévő WC-t és folyóvizet mosdót a lakók szabadon használhatták.

Egy vendéglőben evett három centért egy tányér káposztalevest kenyérrel, aztán elment egy kicsit sétálni. Mivel kint besötétedett és hideg is volt, elég hamar visszatért a szobájába.

A szobatársai közben megérkeztek, Leo, Misa és Nathan Zsitomirból. Örültek, hogy egy honfitársukkal találkozhatnak, ami jó alkalmat kínált nekik arra, hogy emlékeikbe merüljenek. Már is úgy érezték, mintha látnák a hullámzó kukoricatáblákat, nyelvükön pedig éreznék a pirog, a borscs és az okroska ízét. A világ legjobb okroskáját Olga Sikorska készíti Shums'kban, mondta Nathan élvezettel, miközben egy olcsó cigarettát vett a szájába. Boris vajon nem evett véletlenül egyszer már nála?

Nem, ilyen nem fordult elő, sem véletlenül, sem szándékosan, vászolta Boris, és erről az élvezetről valószínűleg a jövőben is le kell mondania. Viszont e helyett most Amerikában él, abban az országban, amely mindenkinek, akinek el kellett hagynia hazája öreg, kimerült földjét, megmutatja a napot, abban az országban, mely a világ elnyomottjait, legyenek fehér, sárga vagy barna bőrűek, befogadja, hogy szabaddá és egyenlőkké tegye őket. És ezt, tisztelettel, értékesebbnek tartja, bármilyen okroskánál.

– Na, te aztán okos vagy – mondta Misa. – Még csak fél napja vagy itt, de már igazi Amerika-szakértő vagy. A napot már öt éve nem látam. Mindig csak a gyár, mindig csak az a vacak gyár. Majd egyszer a gyárban fogok megdögleni, talán holnap, talán jövőre, talán csak harminc év múlva, mindegy, senkit nem érdekel. És tudod, mit? Engem sem érdekel. Ez már csak így van, ez a város megeszi az embereket. Százezreket, vagy mit tudom én, milliókat nyelt már el, emésztett meg és ürített ki, eggyel több vagy kevesebb, nem számít. Téged is bevett falánk pofájába, várd csak ki, nemsokára rád harap. Az ilyen szép, fiatal húst szereti a legjobban, mint a tiéd, ebből sosem kaphat eleget.

Misa csattogó hangokat adott, két karjából egy tátongó, óriási torkot formált, és odament Borishoz, mintha el akarná kapni. Boris hátrálni kezdett, egészen a falig, és megkérdezte, hogy Misa fogyasztott-e alkoholt; ugyanis neki úgy tűnik.

– Alkoholt, mi? – válaszolta Nathan. – Hogy jut ilyesmi az eszedbe? Nem, nem ittunk alkoholt. Mivelhogy a kétcentes rossz égetett bor ihatatlan. Amelyik öt centért van, az iható. De azt meg nem tudjuk megfizetni. Zsitomirban minden ősszel saját pálinkát főztünk, a kodnyai sógorom körtéjéből és almájából. Tíz *ilyen* – közben a kezével megmutatta a körvonalait – hasas üveggel minden évben. Ötöt eladtunk, ötöt mi magunk ittunk meg. Á, erre nem is szabad gondolnom.

– Ez nem jó – mondta Boris nyomatékosan. – Azt szeretném tanácsolni nektek, hogy az ivásban feltétlenül mérsékeljétek magatokat, legjobb, ha teljesen felhagytok vele. Az alkohol megöli az elmét. És aki megöli a saját elméjét, az saját magát is megöli. Ha már itt tartunk: azt is jobbnak találnám, ha nem dohányoznátok, legalább itt a szobában nem. Sajnos a tüdőm nem a legjobb, és a levegő már így is elég rossz. Minél jobb a levegő, annál egészségesebb az alvás.

– Köszönjük szépen a kioktatást – mondta Leo, aki már az ágyban feküdt, betakarózott és a fal felé fordult. – Viszonzásképpen én is javasolnék neked valamit.

– Éspedig?

– Fogd csak be szépen a pofádat!

– De hát én egy jó tanácsot adtam nektek, hogy hogyan tehetnétek jobbbá az életeteket.

Leo még egyszer felült.

– Ide hallgass! Ma tizennégy órán keresztül cementeszsákokat pakoltam, ahogy tegnap is, és nem tudom, már mióta minden áldott nap. Tudod, milyen érzés ez? Talán nemsokára megtudod. Akkor azt is tudni fogod, hogy néha-néha átkozottul jól jön egy kis pálinka. Hogy néha-néha átkozottul jól jön egy cigaretta. És hogy néha-néha, ha van rá elég pénzed, és nem vagy túl fáradt hozzá, átkozottul jól jön egy szajha. Hogy úgy általában minden átkozottul jól jön. Csak egy jöttment kis professzorra, akinek semmiről nincs halványlila gőze sem, aki beül hozzád a szobádba, majd kéretlenül kiselőadást tart arról, hogy mit jelent Amerika, és hogyan tehetnéd jobbbá az életedet, na arra nincs szüksége senkinek. Így, és most lámpa lekapcs, és pofa be!

– Ámen – mondta Nathan.

– Bölcs szavak, mester – helyeselt Misa.

– De... – próbált közbeszólni Boris.

– Pofa be! – mondta Leo, majd felállt, és eloltotta a petróleumlámpát.

Mikor Boris felébredt, ők hárman még aludtak. Nem tudta, hány óra lehet, de úgy érezte, hogy túl késő van. Óvatos léptekkel és kitért karokkal tapogatózott ki a szobából, át a folyosón, le a tűzlétrán

a sötét, néptelen utcára, ahol továbbra sem tudta kideríteni, hogy hány óra lehet. A kereszteződéseknél balra vagy jobbra fordult, vagy egyenesen ment tovább, mindaddig, amíg teljesen el nem vesztette a tájékozódási képességét. Nyugtalanná vált. Az állása már biztosan nincs meg, már az első munkanapja előtt kirúgták. Vajon legalább a kabátját visszakapja? Igaz, csak mérsékelten melegítette, de a nyirkos reggeli hideg ellen, ami a tenger felől az utcákon át az ingujjába hatolt, bármilyen védelmet örömmel vett volna.

Végre olyan környékre jutott, ahol már voltak emberek az utcán, illetve még, mert ez volt az az óra, mikor a régi és az új nap kezét nyújtott egymásnak. A piaci kofák zörgő kézikocsikat húztak az aszfalton, és felállították a standjukat, a pékek a kemencéjüket hasábfákkal rakták meg, miközben a későre maradt kocsmatöltelékek zajongva és énekelve támolyogtak hazafelé az ivókból. Egy kis fabódénál, amely egész éjszaka kávé árult egy centért, megtudta a pontos időt: három óra negyvenkét perc. Túl késő, hogy visszafeküdjön aludni, de túl korán ahhoz, hogy bemenjen dolgozni. Egy odalökött zománccsészeből langyos, édesítetlen és meglehetősen keserű kávé ivott, majd a szomszédos bódében vásárolt egy darab kenyeret és egy keményre főzött tojást reggelire, aztán ivott még egy csésze kávé, és még mindig több ideje maradt a kelleténél, hogy megkeresse a gyárat. Várakozva állt a rácsos kapu előtt, amíg a portás elő nem jött, és ki nem nyitotta.

A gyárépület nem sokkal nézett ki másképp, mint a *Tenement House*, amiben lakott. Akárcsak ott, az itteni egyszerű, keskeny utcai homlokzat szintén nem engedte sejtetni, hogy milyen kiterjedt a hosszan hátranyúló, több szűk világítóaknát körülvevő komplexum. És akárcsak ott, az architektúra itt is arra hívta fel a figyelmet, hogy milyen drága a telek errefelé. Az olyan felesleges, nagy helyet

elfoglaló helyiségekről, mint egy reprezentatív folyosó vagy egy tágas lépcsőfeljáró lemondtak, nem pazaroltak egyetlen felesleges négyzetmétert sem udvarokra, vagy hagytak szabadon, az aprólékosan kidolgozott alaprajzot hatszor egymás fölé helyezték. Az eredmény fulasztó helyiségek szoros hálója volt, melyekbe, főleg az alsóbb szinteken, még a déli órákban is csak szűrt, szürkületi fény jutott be, és ahol ezért egész nap plusz világításra volt szükség.

Egy Gdanskból származó brigádvezető, akit Josephnak hívtak, lengyelül ismertette Borisszal a létesítmény felépítését, bár némi mutogatással intézte el a dolgot: odaát van a kovács- és a lakatosműhely, ott az asztalos- és az esztergályosműhely, ott állítják elő az egyedi alkatrészeket, fent a gyártásban állítják össze őket, és az áru végül hátra, a raktárba kerül.

Ezután elvezette Borist egy a harmadik emeleten lévő helyiségbe, utasította, hogy üljön le egy zsámolyra egy munkapad mellett, és megmutatta neki, hogy mit kell tennie. Satuba szorított egy fanyelet, rátett egy kalapácsfejet, majd egy kézikalapács egyetlen, súlyos ütésével olyan mélyen beütött egy éket a fába, hogy a fejet és a nyelet pontosan a megfelelő helyen, szétszedhetetlenül összeillesztette. Ezután az újonnan elkészített kalapácsot egy üres ládába tette, és átadta Borisnak a kézikalapácsot.

– Most te jössz!

Joseph már sokszor tapasztalta, hogy ez a valójában egyszerű feladat egy kezdőnek nem sikerül rögtön. De hogy valaki számára ez ekkora kihívás lehet, azt nem gondolta volna. Boris befogta az egyik ujját a satuba, nem tudta, hogyan kell fogni a kézikalapácsot, és az az ügyetlen mód, ahogyan erőtlenül rácsapott az ékre, nyilvánvalóvá tette, hogy még soha életében nem volt egyetlen szerszám sem a kezében. Joseph munkáskezelével bátorítóan úgy a vállára ütött, hogy

Boris összerándult, majd megjegyezte, hogy gyakorlat teszi a mestert, és eltűnt, hogy betanítsa egy másik újoncot.

Az elkövetkező órákat Boris egymagában, a munkájával, és négy idősebb férfival töltötte, akik a teremben levő többi munkahelyen tevékenykedtek. Szemlátomást régóta dolgoztak már ott, olyan régóta, hogy már teljesen átváltoztak élő személyekből termelőeszközzé. A bőrük olyan sápadt szürke volt, mint a falon lévő vakolat. Gépies egyhangúsággal látták el a munkájukat, felismerhető erőfeszítés nélkül dolgoztak, de felismerhető örömet sem okozott számukra a munka. Csak angolul beszéltek, és nem ejtettek ki egyetlen szóval sem többet annál, mint amennyi feltétlenül szükséges. Mikor Boris káromkodva felugrott, mert rácsapott a hüvelykujjára, ami egynél többször is megtörtént, a többiek még csak rá sem néztek. Az ebéd-szünetben az egyszerűség kedvéért csatlakozott hozzájuk. Egy közeli népkonyhán kötöttek ki, ahol egy szaftos, borsós egytálélt evett, ami jobban felfújta, mint amennyire jóllakott tőle.

Mikor visszatért a gyárba, Joseph maga mellé vette. Átnézte a ládát, és azt kellett, hogy mondja, hogy Boris nemcsak hogy a leglassúbb munkás volt, akit valaha látott, hanem a legrosszabb is. A ládjában csak egyetlenegy eladható darab volt, méghozzá az, amelyiket ő, Joseph maga készített reggel. Igazából köteles lenne azonnali hatállyal elbocsátani az alkalmatlan személyzetet, de mindenki megérdemel egy második esélyt. Hátha legalább hordárként beválik Boris.

A nap hátralévő részében Boris ládákat cipelt. A nehéz alkatrészekkel tele lévöket a műhelyekből a gyártásra kellett vinnie, a többi, amikben az új szerszámok voltak, a raktárba, míg a szemetet tartalmazók a kéményhez kerültek, ahol a szemetet elégették. Amikor végre megszólalt a munkaidő végét jelző sziréna, Boris testének minden porcikája sajgott, és úgy sántított, mint egy vágásra érett

TETSZIK? MI IS NAGYON SZERETJÜK.

Szívből ajánljuk,
ha öröme és felszabadult percekre vágysz!

**Már rendelhető!
ÉLVEZD MIHAMARABB!**

**MOST
KEDVEZMÉNNYEL**

lehet a tiéd!

[Megnézem.](#)

NE HAGYD KI!

Rendeld meg most a kiadónál!

Még több jó könyv

megjelenését támogatom veled.

[Imádom a jó könyveket. Kérem máris!](#)

vontatóló. Túl fáradt volt ahhoz, hogy egyen, és túl éhes, hogy aludjon. Félig volt csak magánál, mikor valahol bekebelezett egy tányér árpakását. Aztán eltámolygott a szobájába, bedőlt az ágyába, és egy másodperc alatt elaludt.

A szobatársai, akik betrappoltak, egy-egy sörösüveget tartottak az egyik kezükben, a másikon égő cigarettát. Felébresztették mély álmából.

– Mit látnak szemeim? Ifjú barátunk valóban cipőstül fekszik az ágyban? Tán csak nem – Leo drámaian elmélyítette a hangját, mintha valami egészen hallatlan dolgot akarna mondani – alkoholt ivott?

– Az nem lenne jó, ó, nem, az egyáltalán nem lenne jó. – Nathan tettetett aggodalommal ingatta a fejét, felemelte a mutatóujját, és mérsékelt színészi tehetséggel egy idős orvost imitálva kioktatóan beszélt Boris lelkére:

– Az alkohol ugyanis egyáltalán nem egészséges, ezt tudnia kell. Azt ajánlom önnek, hogy sürgősen hagyjon fel vele.

– Ugyan, hagyd őt! – kiáltotta Misa fejhangon, mintha egy anyuka lenne, aki a gyermekét védelmébe veszi. – Egész nap dolgozott, és most oolyan fáradt. Nincs ehhez hozzászokva a kis drága.

Levette Borisról a cipőjét, gondosan betakarta, finoman megsimogatta a haját, majd jóéjtpuszit nyomott a homlokára. A három férfi kurjongatva koccintott az üvegekkel minden mesés viccükre.

Boris először nem is próbált meg védekezni. Egyrészt azért, mert bódult volt a fáradtságtól, és minden mozdulat, minden szó meghaladta volna az erejét. Másrészt mert hárman voltak egy ellen, és tudta, hogy a világ ostobáinak megingathatatlan felsőbbrendőségi érzésük lesz attól a pusztá ténytől, hogy mindig és mindenhol többségben vannak. Csendesesen fekvé maradt, abban a reményben, hogy a gúnyolódó kedv magától alábbhagy, ha nem adja alájuk a lovat.